

ЛЕКЦІЯ 11. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА СУДДІВСТВО ЗМАГАНЬ З НАСТІЛЬНОГО ТЕНІСУ, ШАХІВ

План

- 11.1 Організація та суддівство змагань з настільного тенісу
- 11.2 Права та обов'язки учасників змагань
- 11.3 Права та обов'язки ведучого судді
- 11.4 Таблиці змагань
- 11.5 Організація та суддівство змагань з шахів
- 11.6 Шахові фігури
- 11.7 Протокол командної першості. Заявочний лист
- 11.8 Жеребкування команд

Основні терміни і поняття: підготовка суддів до змагань, права та обов'язки учасників змагань з тенісу, права та обов'язки ведучого судді, протокол командної першості, таблиці змагань: за способом з вибуванням, за способом з вибуванням і розіграшом всіх місць, «двох мінусний» спосіб, «двох мінусний» спосіб з розіграшом всіх місць, правила гри в шахи, шахові фігури, правила руху фігур, цінність фігур, системи змагань, система оцінок, протокол командної першості, заявочний лист на участь у міських змаганнях з шахів, жеребкування команд, турнірна таблиця результатів ігор у підгрупах.

Настільний теніс - це поширена у всьому світі гра з групи ігор з повторним ударом.

У змаганнях можуть грати від 2 до 4 осіб (одиначна або парна гра). 2 гравця або пари стоять за столом один навпроти одного. З подачі відкривається розіграш очка, і м'яч повинен бути посланий на ігрову половину супротивника таким чином, щоб зробити неможливим необхідний відповідний удар.

Настільний теніс пред'являє високі вимоги до фізичних і розумових здібностей. Під час тренування гравець розвиває в собі швидкість реакції і силу удару зі спеціальними компонентами на витривалість, спритність, а також реактивні і координаційні здібності для управління своїми техніко-тактичними діями. Яскраво виражена здатність до концентрації уваги, тактичне мислення і готовність до ризику є такими ж важливими чинниками для досягнення особистої перемоги, як дисциплінованість, самовладання і воля до перемоги.

11.1 Організація та суддівство змагань з настільного тенісу

За системою, яка використовується в основному в особистих турнірах, програвший вибуває з відповідної дисципліни. Крім того, існує система гри «кожен проти кожного».

У командній боротьбі переможець визначається шляхом підсумовування очок окремих ігор. Командні змагання здебільше проводяться за круговою системою. Боротьба закінчується, якщо команда більше не може програти (наприклад, з 9 можливих гравців виграли 5; кінцевий результат між 5:0 і 5:4). В деяких системах мають місце також нічийні результати (вихід).

У кожному змаганні (турнірі) призначається головний суддя. Його рішення у спірних питаннях остаточні. Він має право замінити суддю або його помічника, дискваліфікувати гравця за несвоєчасний прихід або неспортивну поведінку. Суддя забезпечує безперервний хід змагань (ігри), виносить рішення по ходу гри і після кожного розіграшу очка оповіщає всіх голосно про рахунок партії. Він приймає фактичні рішення, які не можуть скасовуватися.

Однак неправильне трактування правил з його боку може бути змінено головним суддею в результаті протесту з боку гравця чи капітана команди. Якщо на гру призначаються лінійні судді або судді, які підраховують кількість очок, то вони можуть виносити рішення, крім основного судді.

11.2 Права та обов'язки учасників змагань

Учасник змагань зобов'язаний:

1. Суворо дотримуватися норм поведінки, бути ввічливим по відношенню до суддів, суперників, глядачів.
2. Знати і точно виконувати правила змагань.

3. Розпочавши змагання, зіграти всі передбачені зустрічі.
4. По закінченні зустрічі подякувати рукостисканням суперника і суддю.

Учасник змагань не має права:

1. Оскаржувати рішення судді.
2. Своїми діями заважати судді і супернику у проведенні зустрічі.
3. Робити не тактичні зауваження на адресу суддів, суперників, глядачів.
4. Залишати ігровий майданчик до закінчення зустрічі без дозволу судді.

Учасник змагань має право:

1. Звертатися у ході зустрічі до судді за роз'ясненням або проханням.
2. Зробити коротку перерву для приведення в порядок свого костюма, але тільки з дозволу судді.
3. Просити виклику на майданчик головного судді для вирішення спірного питання.

11.3 Права та обов'язки ведучого судді

Ведучий суддя повинен:

1. Керувати зустріччю, самостійно вирішуючи згідно з правилами питання, що виникають в її ході.
2. Стежити за станом ігрового столу, перевіряти висоту сітки до початку зустрічі, а в необхідних випадках — і в процесі гри.
3. Визначати з учасниками зустрічі до виходу до столу, хто і з якого боку буде подавати.
4. Інформувати учасників і глядачів про умови зустрічі, склад учасників, їх спортивної кваліфікації, належності до спортивної організації і результати гри; оголошувати, хто перший подає.
5. Стежити за правильністю виконання подачі.
6. Стежити за своєчасною зміною сторін, а в парній зустрічі — і за правильністю зміни розстановки гравців.
7. Стежити за перешкодами в грі, перериваючи розіграш очка за своїм розсудом у випадках, передбачених правилами гри.
8. Вести рахунок усіх партій, зазначаючи в протоколі результат, оголошувати закінчення кожної партії і закінчення зустрічі.
9. Стежити за точним виконанням правил, попереджати гравців, ведучих себе недисципліновано або некоректно, а при повторному порушенні — знімати учасника змагань з гри в даній зустрічі.

Всі зустрічі ведучий суддя проводить стоячи. Судді і гравцеві для взаєморозуміння важливо знати термінологію, яка застосовується при суддівстві зустрічі.

Протокол змагань

ПРОТОКОЛ № _____
(колективної партії)

Тур № _____ Група _____ к. _____ р. _____ 20__ рік

Команда (назва команди)		Команда (назва команди)	
Учасники	Результат	Учасники	
Разом:			

Капітан _____

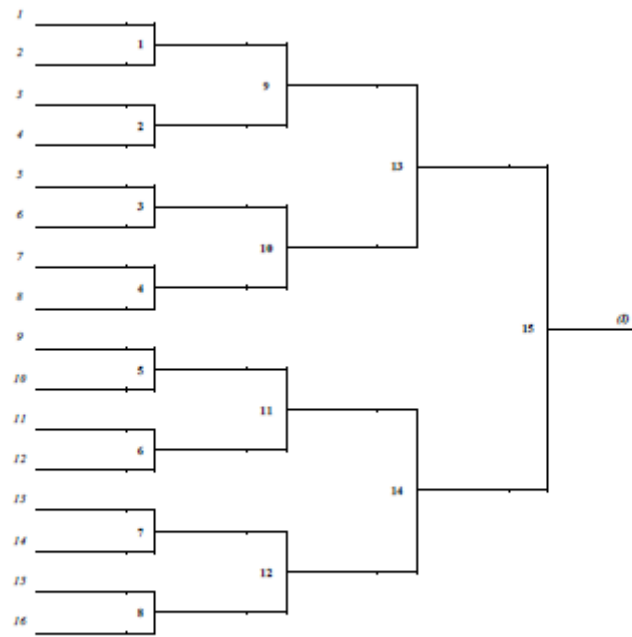
Капітан _____

Головний суддя _____

Головний суддя _____

11.4 Таблиці змагань
1. за способом з вибуванням

Протокол

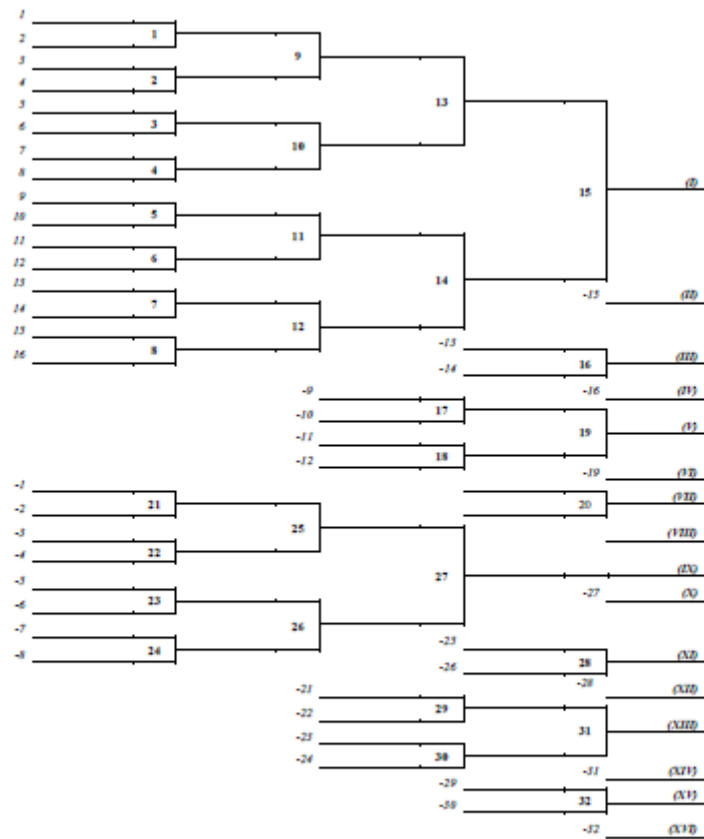

Головний суддя _____

Головний секретар _____

2. за способом з вибуванням і розіграшем всіх місць

Протокол

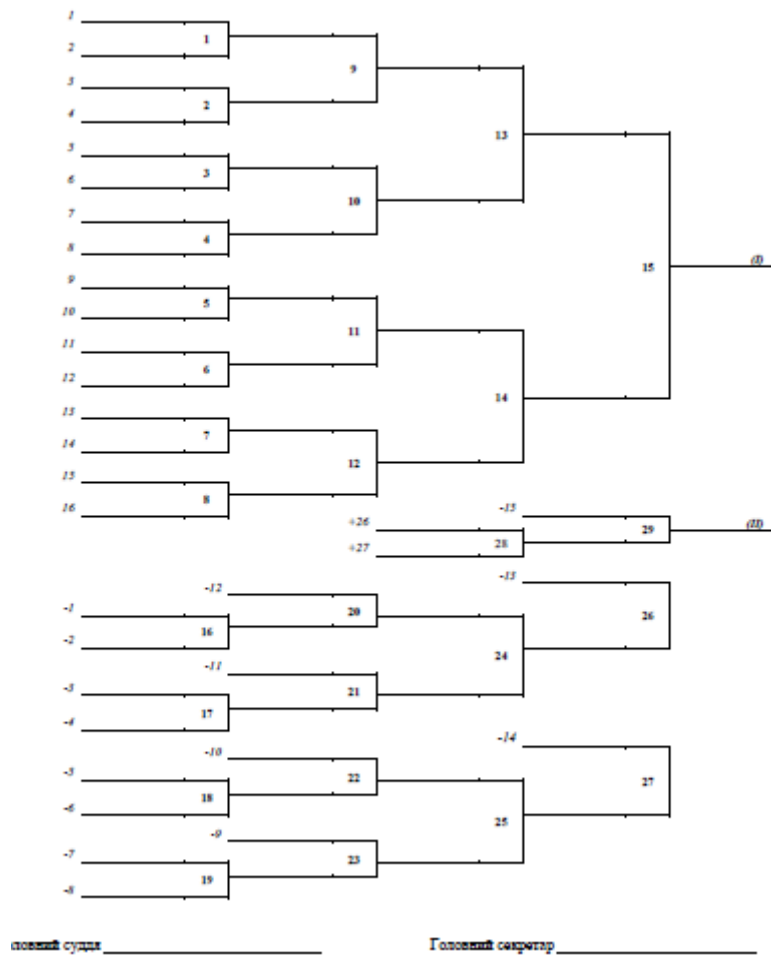

Головний суддя _____

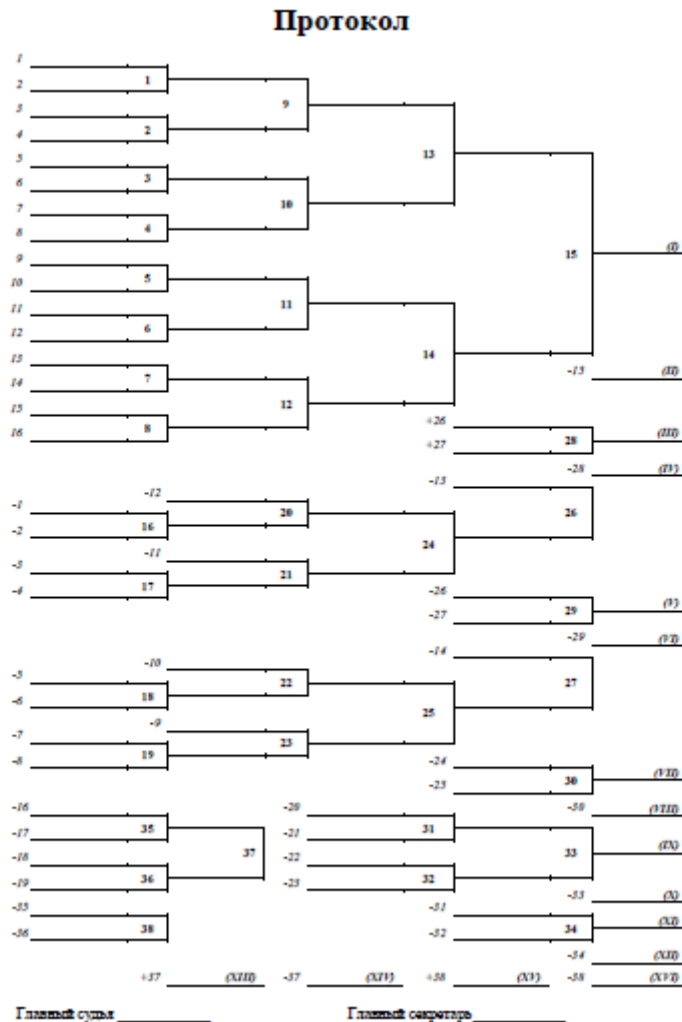
Головний секретар _____

3. «двохмінусний» спосіб

протокол

4. «двохмінусний» спосіб з розіграшем всіх місць

11.4 Організація та суддівство змагань з шахів

Загальні правила

1. Правила гри

1.1. Білі роблять перший хід. Обидва партнера ходять по черзі, пересуваючи по одній фігурі за кожен хід.

1.2. Шаховий квадрат, на якому вже розміщена своя фігура, не можна займати. Фігура або пішак, поставлена на поле, зайняте іншою фігурою або пішаком, тим самим б'є її.

Гравець, який збив пішака, негайно знімає її з дошки (виняток – взяття на проході).

1.3. За винятком коня і при рокіровці не можна робити хід через свою фігуру або суперника.

1.4. За винятком пішаків, кожна фігура може здійснювати хід вперед або назад.

1.5. Хід вважається зробленим: коли гравець, перемістивши на вільне поле фігуру, відняв від неї руку; коли фігура супротивника при взятті знята з дошки, а на її місце поставлено своя фігура; коли при рокіровці гравець відняв руку від тури; коли пішак, межа виділення після переміщення на останню діагональ, замінений новою фігурою.

1.6. Кожна фігура, до якої доторкнувся гравець, може бути повернена на місце, якщо шахіст перед торканням вимовив: «поправляю».

11.5 Шахові фігури

Білий король зазвичай позначається символом		Кр
Білий ферзь зазвичай позначається символом		Ф
Дві білі тури зазвичай позначаються символом		Л
Два білих слона зазвичай позначаються символом		С
Два білих коня зазвичай позначаються символом		К
Вісім білих пішаків зазвичай позначаються символом		
Чорний король зазвичай позначається символом		Кр
Чорний ферзь зазвичай позначається символом		Ф
Дві чорні тури зазвичай позначаються символом		Л
Два чорних слона зазвичай позначаються символом		С
Два чорних коня зазвичай позначаються символом		К
Вісім чорних пішаків зазвичай позначаються символом		

Правила руху фігур

Король ходить на клітину вперед, назад, убік, по діагоналі. При цьому слід враховувати, щоб ця клітина не була зайнята фігурою суперника або власною фігурою.

Вияток становить рокіровка, або одночасний хід королем і турою. Король з зайнятого положення на 1-й або 8-й горизонталі пересувається праворуч або ліворуч на наступний квадрат того ж забарвлення, тоді як тура, у напрямку якої рухається король, займає квадрат поруч з королем. Рокіровка неможлива в наступних випадках: якщо король і тура вже зробили один хід, якщо між королем і турою розташовуються свої фігури або фігури суперника, якщо клітина, яку збирається перетнути або зайняти король, знаходиться під загрозою фігури суперника. Рокіровка неможлива при шахи. Король вважається під шахом, коли поле, на якому він стоїть, знаходиться під боєм пішаків або фігур суперника. У цьому випадку говорять, що пішак (чи фігура) шахує короля. Від шаха рятуються ходом, безпосередньо наступним за шахом. Якщо врятуватися можна, це мат.

Пішак або фігура, що затуляє собою короля від шаха, може, у свою чергу, шахувати чужого короля.

Ферзь - найбільш могутня фігура. Він може пересуватися по горизонталі, вертикалі або діагоналі і бити на будь-яку кількість полів.

Тура рухається і б'є на будь-яке число полів по вертикалі або горизонталі.

Слон ходить і б'є на будь-яке число полів по діагоналі. З двох слонів кожного гравця один йде тільки по білих полів (біло-польний), а інший - тільки по чорних (чорно-польний).

Кінь. Зі своєї позиції кінь може пересуватися в будь-якому напрямку. Його можна переставляти через свої фігури та фігури суперника. Кінь переходить (б'є) на полі, що відстоїть на два поля по вертикалі (горизонталі) і на одне поле по горизонталі (вертикалі), тобто буквою Р. Необхідно тільки, щоб поле, на якому стане кінь, було вільно; свої і чужі фігури на всіх проміжних полях не перешкоджають ходу коня.

Пішак ходить тільки вперед, при чому з вихідного положення — на одне або два поля, потім тільки на одне поле. Б'є пішак на одне поле по діагоналі. Якщо пішак, яка пересунуто з вихідного положення на два поля вперед, переходить через поле, що знаходиться під ударом інший пішаків, вона може бути збита цією пішаком.

11.6 Протокол командної першості. Заявочний лист

ПРОТОКОЛ № _____
командної першості

Тур № _____ Група _____ « _____ » _____ 20 _____ рік

Команда (назва команди)		Команда (назва команди)	
Учасники	Результат	Учасники	Результат
Разом:			

Капітан _____ Капітан _____
Головний суддя _____ Головний суддя _____

Міністерство освіти і науки України
(назва навчального закладу)

м. Маріуполь

ЗАЯВОЧНИЙ ЛИСТ

на участь у міських змаганнях з _____
серед ВНЗ I-II рівнів акредитації

№ з/п	Ф.І.	стать	рік народження	спорт. розр.	віза лікаря
1					
2					
3					
4					
5					
6					
7					
8					
9					
10					

Директор навчального закладу _____
Керівник ФВ _____
Представник команди _____
Лікар _____

11.7 Жеребкування команд

Для складання календаря ігор суддівська колегія проводить жеребкування. Ось як вона відбувається. Заздалегідь з паперу виготовляються номери у відповідності з кількістю команд, що беруть участь, які опускаються у скриньку. Капітани команд по черзі виймають зі скриньки номери, які з цього моменту присвоюються їх командам. У відповідності з номерами команд з

допомогою спеціальних таблиць визначається черговість зустрічей команд, тобто календар ігор.
Наприклад:

Беруть участь 3-4 команди

1 тур	2 тур	3 тур
1 - (4)	1 - 2	3 - 1
2 - 3	(4) - 3	2 - 4

Беруть участь 5-6 команд

1 тур	2 тур	3 тур	4 тур	5 тур
1 - (6)	1 - 2	3 - 1	(6) - 5	5 - 1
2 - 5	5 - 3	2 - (6)	1 - 4	4 - 2
3 - 4	(6) - 4	4 - 5	2 - 3	3 - (6)

Беруть участь 7-8 команд

1 тур	2 тур	3 тур	4 тур	5 тур	6 тур	7 тур
1 - (8)	1 - 2	3 - 1	1 - 4	5 - 1	1 - 6	7 - 1
2 - 7	7 - 3	4 - 7	2 - 3	4 - 2	2 - 5	6 - 2
3 - 6	6 - 4	5 - 6	7 - 5	3 - (8)	3 - 4	5 - 3
4 - 5	(8) - 5	2 - (8)	(8) - 6	6 - 7	(8) - 7	4 - (8)

При непарній кількості команд номер, укладений в дужки, не враховується. При цьому команда, в парі з якою номер у дужках, у даному турі виявляється вільною від гри.

Після жеребкування складається таблиця проведення змагань. Команди заносяться в таблицю у відповідності з їх номерами.

ТУРНИРНА ТАБЛИЦЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ІГОР У ПІДГРУПАХ

ГРУПА А

№ з/п	НАЗВА КОМАНДИ	1	2	3	Забиті м'ячі	Пропущені м'ячі	Різниця м'ячів	ОЧКИ	МІСЦЯ
1									
2									
3									

ГРУПА Б

№ з/п	НАЗВА КОМАНДИ	1	2	3	Забиті м'ячі	Пропущені м'ячі	Різниця м'ячів	ОЧКИ	МІСЦЯ
1									
2									
3									

5-6 місце _____

3-4 місце _____

1-2 місце _____

Головний суддя _____

Секретар _____

Контрольні запитання:

1. Перелічіть права та обов'язки учасників змагань
2. Перелічіть права та обов'язки ведучого судді
3. Охарактеризуйте таблиці змагань: за способом з вибуванням, за способом з вибуванням і розіграшем всіх місць
4. Коротко розкажіть правила гри у шахи
5. Надайте характеристику та розкажіть правила руху шахових фігур
6. Для чого проводиться жеребкування команд?

Рекомендована література

Основна:

1. Алексеев С.В. Олимпийское право: правовые основы олимпийского движения: учебник для вузов / Под ред. д.ю.н., проф., П.В. Крашенинникова. М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2009. – 176 с.
2. Цапенко В.А. Подготовка судей в гандболе. Учебное пособие. / В.А.Цапенко, В.А. Петров, Д.Г. Сердюк, К.В. Цапенко. – Запорожье: ЗНУ, 2005. – 99 с.
3. Виноградов В.С. Методическое пособие для проведения региональных семинаров по подготовке и совершенствованию судей / В.С. Виноградов, А.В. Тимохин, К.С. Польшкин. – СПб.: ЗАО «Берега». – 2004 – 198 с.
4. Гусев К.Н. Спортивное право. Правовой статус спортсменов, тренеров, спортивных судей и иных специалистов в области физической культуры и спорта: учебное пособие / К.Н. Гусев, О.А. Шевченко. – М.: Проспект, 2009. – 243 с.
5. Гушин С.Н. Судьями не рождаются / С.Н. Гушин. – М.: Физкультура и спорт, 2003. – 125 с.
6. Зуев В.Н. Спортивный арбитр: учебное пособие / В.Н. Зуев. – М.: Советский спорт, 2004. – 380 с.
7. Спириин А.Н. Судейство: взгляд на проблему / А.Н. Спириин, А.Д. Будогосский. – М.: «Центр-«Футбольный арбитр», 2003.– 273 с.
8. Барчукова Г.В. Настольный теннис: учебное пособие / Г.В. Барчукова, А.Н. Мизин. - ТВТ: Дивизион, 2008. - 188 с.
9. Чернов С.И. Баскетбол. Подготовка судей: учебное пособие / С.И. Чернов. -Физическая культура, 2009. – 256 с.
10. Б.К. Хаитов Организация и судейство соревнований по баскетболу: учебное пособие. / Б.К. Хаитов, Ю.П. Дерганов, И.Ю. Воронин, А.В. Ежова. - Воронеж: Воронежская государственная лесотехническая академия, 2014. – 143 с.
11. Пискулин А.А. Легкая атлетика. Техника. Судейство. Методика преподавания: учебное пособие / [А.А. Пискулин](#). - ЕГУ, 2014. – 223 с.
12. Гандбол. Правила игры / под ред. А.Л. Гречина, С.В. Кота. - Минск: Изд-во Международной федерации гандбола, 2002. – 80 с.
13. Гивер Н.Е. Организация и судейство соревнований по гандболу: метод. рек. / Н.Е. Гивер, М.Ф.Бура.-Гродно:ГрГУ, 2008. - 43с.
14. Цапенко В.А. Подготовка судей в гандболе. Учебное пособие для преподавателей физического воспитания и студентов высших учебных заведений. / В.А.Цапенко, В.А.Петров, Д.Г.Сердюк, С.В.Царенко. – Запорожье: ЗНУ, 2005. - 99с.

Додаткова:

1. Будогосский А.Д. Проблемы взаимоотношений судьи с участниками матча и ее взаимосвязь с качеством арбитража в футболе / А.Д. Будогосский // Теория и практика футбола. – 2004. – №1. – С. 16-20.
2. Зуев Н.В. Развитие наблюдательности у спортивного арбитра / Н.В. Зуев //Современные психолого-педагогические технологии в подготовке специалистов по физической культуре и спорту. – Москва-Белгород. – Ч. 1. – 2009. – 191 с.
3. Мельничук В.Г. Система подготовки арбитра / В.Г. Мельничук // Донецк: Футбол-Профи. - № 4. - 2007. - С. 42-47.
4. Методические рекомендации к изучению правил соревнований по гандболу для

студентов факультета физического воспитания // Сост. Гусак А.Е., Кушнирюк С.Г. – Запорожье, ЗГУ, 1989. – 27 с.

5. Полиевский С.А. Критерии отбора и функциональной подготовки баскетбольного арбитра / С.А. Полиевский, Л.В Костикова, С.Д. Ерофеев, М.А.Давыдов // Теория и практика ФК. – № 11. – 2001. – С. 53-55.

6. Сборник инструкций для судей. – М. : РФС-КФА, 2005. – 130 с.

7. Мяконьков В.А. Профессионально важные качества арбитров и методики их изучения // В.А. Мяконьков, А.В. Николаев // Донецк: Футбол-Профи. - № 1. - 2006. - С. 54-59.